

SAK 25/2023

REGULERING AV HØSTING AV RØDÅTE I 2024

Fiskeridirektoratet har forelagt Sametinget forslaget til regulering av høsting av rødåte i 2024, jf. lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) § 4-3.

1. SAMMENDRAG

Siden 2003 har det vært drevet et småskala forsøksfiske etter rødåte. Rødåtefangstene har blitt foredlet til helse- og andre spesialprodukter.

Norske myndigheter ønsker imidlertid at det skal høstes mer av hittil lite benyttede marine arter på lavere trofisk nivå, herunder rødåte, for å få nye råvarer til fiskefôr og andre formål. Målet er at den nye satsingen skal bidra til store kutt i klimagassutslipp, skape nye norske arbeidsplasser og videreutvikle både fiskeri- og havbruksnæringen.

I 2016 ble det utarbeidet en forvaltningsplan for rødåte og i 2020 ble det delt ut kommersielle fisketillatelser, for å legge til rette for en større utnyttelse av rødåte. Pr. i dag har imidlertid tillatelsene knapt vært utnyttet.

For sesongen 2023 ble den kommersielle kvoten mellom 1000 meters dybdekote og grunnlinjen økt fra 3000 tonn til 10 000 tonn etter at dette var vurdert som biologisk forsvarlig av Havforskningsinstituttet. Økningen var begrunnet i behovet for å legge til rette for at innehaverne av rødåtetillatelsene skal kunne utvikle den fangst- og leteteknologi som er nødvendig for å videreutvikle høstingen fra å være et kystnært småskalafiskeri til å bli et storskala kommersielt fiskeri til havs. Dette grepet har imidlertid ikke hjulpet på fangstaktiviteten.

Samtlige av rødåtetrållatelsene i kategori II (gitt til aktive fiskere) har frist for oppstart i 2024 og vil utgå ved passivitet dersom det ikke landes fangst innen fastsatt frist.

Fiskeridirektoratet vil innkalle innehaverne av kategori II tillatelsene til et møte i starten av 2024, før oppstart av rødåtesesongen i medio april, for en statusrapport og en diskusjon om veien videre.

Fiskeridirektoratet foreslår for øvrig å videreføre grunntrekkene i reguleringen med en kvote som i all hovedsak må høstes utenfor 1000 meters dybdekote.¹

¹ Dybdekote er en kjent benevning på kart, som brukes for å beskrive høyder/dybder. 1000 meters dybdekote beskriver en linje på kartet som markerer 1000 meters dybde i havet.

2. REGULERING AV HØSTING AV RØDÅTE

2.1 DELTAKERREGULERINGEN

Etter flere år med forsøkshøsting, innførte Nærings- og fiskeridepartementet i 2019 en konsesjonsordning for å drive rødåteetråling, og fastsatte en reguleringsforskrift for høstingen med totalkvote og områdekvoter.

Fiskeridirektoratet fikk i mars 2019 i oppdrag av Nærings og Fiskeridepartementet å lyse ut og tildele avgrensede rødåteetråltillatelser. Mandatet var tildeling av inntil 5 tillatelser i hver av kategoriene I og II, jf. konsesjonsforskriften §§ 2-26- og 2-27.

Kategori I var forbeholdt virksomheter som ble gitt unntak fra aktivitetskravet i medhold av deltakerloven § 6 tredje ledd første punktum. Kategori II var forbeholdt virksomheter med aktive fiskere. Formålet med tildelingene var å legge til rette for utvikling av kommersiell høsting av rødåte, samt legge til rette for norsk industriaktivitet og norske arbeidsplasser.

Etter å ha lyst ut tillatelsene ble det i første omgang tildelt 3 tillatelser i kategori I og 5 i kategori II. I klagerunden besluttet departementet at de 2 gjenværende tillatelsene i kategori I skulle overføres til kategori II. På denne bakgrunn tildelte direktoratet ytterligere to tillatelser i kategori II.

Samlet ble det altså truffet vedtak om tildeling av 10 avgrensede rødåteetråltillatelser (7 i kategori II og 3 i kategori I). Tildelingene ble gjort endelige i september 2020.

I tillegg til de avgrensede rødåteetillatelsene har det også blitt utdelt ordinære rødåteetillatelser. Tillatelsestypene – ordinær rødåteetråltillatelse og avgrenset rødåteetråltillatelse – er definert av de geografiske områdene hvor innehaverne har tillatelse til å høste rødåte. Mens fartøy med ordinær rødåteetråltillatelse kun kan høste utenfor 1000 meters dybdekote, gir avgrenset rødåteetråltillatelse også adgang til å høste av den kvoten som settes mellom grunnlinjene og 1000 meters dybdekote.

I tillegg til de kommersielle tillatelsene har det også blitt gitt adgang til å høste rødåte i medhold av forsøksstillatelser gitt med hjemmel i havressursloven § 66. Calanus AS har hatt tillatelse til å høste 5000 tonn rødåte pr. år som i sin helhet kan høstes innenfor 1000 meter dybdekote, hvorav inntil 1000 tonn kan høstes mellom grunnlinjene og fjordlinjene uten ytterligere avgrensning i rom eller tid. Denne tillatelsen hadde varighet til 2022. Søknad om videreføring ble avslått. Avslaget er ikke biologisk begrunnet, men begrunnet i at det er innført en konsesjonsordning som forutsetter at retten til å høste skal ligge hos konsesjonsinnehaverne. For 2023 har Calanus AS blitt innvilget en ny tillatelse til å fiske 150 tonn mellom 1000 meters dybdekote og fjordlinjene uten ytterligere avgrensning i rom eller tid. I tillegg har rederiet Nordnes AS blitt innvilget tillatelse til å fiske 1000 tonn rødåte pr. år i tre år mellom grunnlinjene og fjordlinjene uten ytterligere avgrensning i rom eller tid.

2.2. UTTAKSREGULERINGEN

I 2016 ble det utarbeidet en forvaltningsplan for rødåte som skulle danne grunnlaget for reguleringen av kommersiell høsting av rødåte i større skala. Et grunnleggende premiss for å åpne for et kommersielt fiskeri etter en tidligere lite utnyttet art er å kartlegge biomassen og

mulige økosystemeffekter for å bestemme beskatningsgrad og hvor denne beskatningen skal foregå.

Den første uttaksreguleringen av kommersiell høsting av rødåte ble fastsatt i 2019. Her ble det fastsatt en totalkvote på 254 000 tonn i Norges økonomiske sone utenfor 1 000 meters dybdekote nord for 62°N og vest for 24 °Ø, i fiskerisonen ved Jan Mayen utenfor 12 nautiske mil fra grunnlinjene og i internasjonalt farvann i Norskehavet, dvs. NEAFC RA 2 (XNS). Av totalkvoten på 254 000 tonn ble det satt en kystnær kvote på 3 000 tonn i området mellom grunnlinjene i Norges økonomiske sone og 1 000 meters dybdekoten nord for 62°N og vest for 24 °Ø.

Totalkvoten på 254 000 tonn er basert på en stående biomasse av rødåte på 33 millioner tonn i Norskehavet. Kvotefastsettelsen for rødåte er i stor grad basert på et tilsvarende resonnement som for kvotefastsettelsen i krill-reguleringen i Antarktisk ved at elementene i kvotefastsettelsen for de to artene er samsvarende. Dette, inkludert arealbetragtning i Norskehavet, gir en totalkvote på 254 000 tonn inkludert internasjonalt område i Norskehavet. Kvoten på 3 000 tonn i Norges økonomiske sone mellom grunnlinjene og 1 000 meters dybdekoten nord for 62°N og vest for 24°Ø, er fastsatt på bakgrunn av et forsøksfiske gjennom mange år og en føre-var tilnærming i de kystnære områdene, der sannsynligheten er størst for innblanding av egg, larver og yngel. På det tidspunktet kvoten på 3000 tonn ble fastsatt anså man heller ikke at det var behov for noe større kystnært kvantum. Kvotefastsettelsen for rødåte, både totalkvoten og den kystnære områdekvoten, er basert på en tilnærming med stor grad av føre-var holdning.

Denne kvote- og områdereguleringen har vært videreført i 2021 og i 2022. I 2023 sendte Fiskeridirektoratet en bestilling til Havforskningsinstituttet hvor instituttet ble bedt om å foreta en oppdatert vurdering av de biologiske effektene av å øke den kommersielle kvoten innenfor 1 000 meters dybdekote fra 3 000 tonn og opp til 15 000 tonn. Havforskningsinstituttet ble også bedt om å vurdere hvorvidt det er forsvarlig å tildele et større kvantum mellom grunnlinjene og fjordlinjene enn de 1000 tonnene som tidligere har blitt gitt.

Bakgrunnen for bestillingen var at Fiskeridirektoratet ønsket å legge til rette for at konsesjonsinnehaverne skal kunne utvikle den fangst- og leteteknologi som er nødvendig for å videreutvikle høstingen av rødåte og få i gang fisket på konsesjonene.

I prosjektrapporten som Havforskningsinstituttet utarbeidet i 2016 som et vitenskapelig bakgrunnsmateriale til forvaltningsplanen for rødåte, ble det vurdert som forsvarlig å fastsette en kvote innenfor 1000 meters dybdekote på 10 000 tonn uten noen ytterligere reguleringstiltak. Fiskeridirektoratet ønsket imidlertid en ny vurdering fra instituttet basert på oppdatert kunnskap om rødåtehøstingens økosystemeffekter. I sitt svar på bestillingen skriver Havforskningsinstituttet at:

«Havforskningsinstituttet anser at en kvote på 15 000 tonn mellom 1000 meters dybdekote og grunnlinjene **ikke** vil ha vesentlig negativ innvirkning på fiskebestandene eller på rødåtepopulasjonen. Videre legger Havforskningsinstituttet til grunn at det er forsvarlig å tildele et større kvantum mellom grunnlinjene og fjordlinjene enn de 1000 tonnene som tidligere har blitt gitt.»

På denne bakgrunn ble den kystnære reguleringen av rødåtehøstingen endret slik at 10 000 tonn av en totalkvote på 254 000 tonn som kan høstes i området nord for 62° N mellom

grunnlinjene og 1000 meters dybdekoten, vest for 24° Ø av fartøy med rødåtekonsesjon kategori 1 eller 2 etter konsesjonsforskriften. Innenfor grunnlinjene er det ingen regulær kvote. Men det er avsatt 3000 tonn til forsøksformål som etter søknad kan deles ut til rederier og virksomheter som ønsker å gjøre redskapsforsøk innenfor grunnlinjene.

Når det handler om bifangst i rødåte høsting er det viktig å ta utgangspunkt i at det her er tale om innblanding av fiskelarver og yngel, og ikke bifangst av voksen fisk hvor kysttorsk og vanlig uer er de mest sårbare artene. Fiskelarver og yngel er så tallrike og har en så stor naturlig dødelighet at den representative undersøkelsen av innblanding i rødåtefangster i 2021 ikke viser noen signifikant økning i dødelighet. Havforskningsinstituttet uttaler at: «For hvert tonn med raudåte som ble fisket, ble det tatt ca. 1.805 torskelarver samt 2.148 larver som kun kunne bli bestemt til torskfamilien. Basert på dødelighetsestimater fra Bogstad et. al. (2015) for Nordøst-arktisk torsk (se deres tabell 2), vil 1 million gytt egg være redusert til 34047 unge larver og videre til 5.8 torsk ved alder 3 år. Om vi antar at larvene som dør pga. innblanding i raudåtefiskeriet er halvveis gjennom larvestadiet, kan vi estimere antallet gjenværende larver til 20 822 per 1 million egg og videre anta at av disse vil 5.8 oppnå en alder på 3 år. Dette gir en overlevelseshastighet for innblandede larver til 3-åringer på 0.00028. Dette medfører at 575 torskelarver og 684 torskefisklarver (gitt at disse faktisk er torsk) ikke vil nå 3-års alder pga. innblanding i raudåtefiskeriet. Det betyr videre at for hvert tonn raudåte som fiskes, er det i overkant én torsk som ikke når 3-års alderen.»

3. ORIENTERING OM DELTAKELSE I HØSTINGEN ETTER DE KOMMERSIELLE TILLATELSENE

Under følger en oversikt over fangstene av rødåte de siste fem årene.

Tabell 1: Fangst av rødåte i perioden 2019-2022

	2019	2020	2021	2022	2023
Fangst (tonn)	352	0	1 156	1 335	59

Kilde: Fiskeridirektoratets landings og sluttseiddedata per 2. september 2023

Det var ingen høsting av rødåte med de kommersielle tillatelsene sesongen i 2020 og 2021 (sesongen er tradisjonelt fra begynnelsen av mai til midten av august). I 2020 var det rederier som ikke hadde leveransmuligheter, dvs. ingen interesse hos foredlingsanlegg som rederiene har hatt avtale med. Andre rederier hadde ikke rukket å «komme i posisjon» dvs. anskaffelse av utstyr og rigging av fartøy for å starte høsting. Som årsak til dette siste nevnes at tildelingen av tillatelsene kom sent.

I 2021-sesongen har to fartøy fisket på Calanus As sin forsøksstillatelse, og årskvantumet på vel 1 156 tonn er det nest største kvantumet i noen tidligere år. Begge disse fartøyene har drevet med høsting av rødåte på kontrakt for Calanus AS i flere år. De to fartøyene er også tildelt kommersielle tillatelser. I 2022 er det høstet 200 tonn på tillatelsene. Det resterende kvantumet er høstet på Calanus As sin forsøksstillatelse. Kvantumet på 59 tonn i 2023 er i sin helhet høstet på forsøksstillatelse.

Tildelingen av de kommersielle tillatelsene var begrunnet i at forsøkshøstingen har foregått gjennom mange år, og at man gjennom denne høstingen har opparbeidet mye kunnskap om denne ressursen. For å utvikle videre kunnskap om høstingen, om konservering og om produksjon anser man seg best tjent med å legge til rette for at flere aktører kan delta. Dette var også hoved-ideen bak forvaltningsplanen for rødåte som ble publisert av Fiskeridirektoratet i 2016. På bakgrunn av dette og den til nå manglende deltakelsen, sendte Nærings- og fiskeridepartementet en bestilling til Fiskeridirektoratet i forbindelse med reguleringsmøtet høsten 2021 hvor direktoratet ble bedt om å undersøke nærmere hvorfor de fleste fartøyene med kommersielle tillatelser ikke har deltatt i høstingen. Fiskeridirektoratet sendte ut en forespørsel til alle rederiene som har kommersielle tillatelser hvor rederiene ble bedt om å bekrefte eller avkrefte mulige årsaker til at de ikke har deltatt. Det dominerende inntrykket fra denne undersøkelsen er at mange ønsker å få til en kommersiell høsting. Utfordringer knyttet til utvikling av fangstteknologi for oseanisk høsting og vansker med å få til gode leveringsavtaler med mottaksanlegg synes å være de største hindringene for innehaverne av de kommersielle tillatelsene. I tilbakemeldingene pekes det bl.a. på at den dominerende stillingen til en av aktørene for fangst, prosessering og marked, er uheldig. Dette gjelder også patentert fangstredskap som er utviklet gjennom mange år med prøvehøsting. Dette har skapt utfordringer for de andre aktørene.

Oppsummering fra spørreundersøkelse ble sendt til Nærings- og fiskeridepartementet den 8. februar 2022.

4. REGULERINGEN AV HØSTING AV RØDÅTE I 2024

4.1. TOTALKVOTE

Totalkvoten på 254 000 tonn er basert på en stående biomasse av rødåte på 33 millioner tonn i Norskehavet. Et tilsvarende resonnement som for kvotefastsettelsen i krill-reguleringen i Antarktisk i lag med en arealbetraktning i Norskehavet, gir en totalkvote på 254 000 tonn. Kvoten på 3 000 tonn i Norges økonomiske mellom grunnlinjene og 1 000 meters dybdekoten nord for 62°N og vest for 24°Ø, er fastsatt på bakgrunn av et forsøksfiske gjennom mange år og en føre-var tilnærming i de kystnære områdene, der sannsynligheten er størst for innblanding av egg, larver og yngel. Kvotefastsettelsen for raudåte, både totalkvoten og i de kystnære områdene, er basert på en tilnærming med stor grad av føre-var holdning.

Fiskeridirektoratet foreslår å videreføre totalkvoten på 254 000 tonn

4.2. DEN KYSTNÆRE KVOTEN INNENFOR 1000 METERS DYBDEKOTE

Fiskeridirektoratet foreslår å videreføre den kommersielle kvoten på 10 000 tonn mellom 1000 meters dybdekote og grunnlinjene. Det foreslås også å videreføre avsetningen på 3000 tonn rødåte til forsøks- og forskningsformål som også kan høstes mellom grunnlinjene og fjordlinjene dersom dette anses formålstjenlig.

4.3. PRØVETAKING OG FELTSKIFT

Etter gjeldende regulering må alle fartøy som deltar i høsting av rødåte følge den til enhver tid gjeldende protokoll for prøvetaking av innblanding av fiskelarver og fiskeyngel som er fastlagt av Havforskningsinstituttet. Det er rederiet som må bære kostnaden med opparbeidelse av prøver

Fiskeridirektoratet foreslår å videreføre denne bestemmelsen.

Etter gjeldende regulering er det krav om feltskift dersom prøvetaking viser at rødåtefangsten har over 10 % innblanding av fiskelarver og fiskeyngel i volum uavhengig av fiskeart. Dette gjelder for hvert enkelt trålhal. Med feltskift menes endringer i fartøyets geografiske posisjon eller justering av fiskeredskaper som er egnet til å hindre ulovlig innblanding. Fartøy som fisker rødåte og rapporterer sin aktivitet gjennom ERS vil automatisk dokumentere feltskifte med innsending av DCA.

Fiskeridirektoratet foreslår å videreføre bestemmelsen om feltskift.